

wrzesień – grudzień
September – Dezember

Warszawa / Warschau
wydarzenia / Veranstaltungen

2019

od Caligariego do... von Caligari zu...

GOETHE
INSTITUT

**Drogi Czytelniczki,
Drodzy Czytelnicy,**

Gabinet – nasza instalacja w formie kontenerów, dotycząca klasyki niemieckiej kinematografii, *Gabinetu doktora Caligari* – przyciągnęła w ciągu trzech premierowych tygodni w Nowym Teatrze w Warszawie prawie 3000 zwiedzających. Następnie *Gabinet* trafił do Wrocławia, a tej jesieni będzie pokazywany w Poznaniu i w Krakowie. *Od Caligariego do...* – taki tytuł nosi nasz jesienny program. Aby zrozumieć, co się za nim kryje, wystarczy sięgnąć po słynną książkę, którą napisał Siegfried Kracauer, *Od Caligariego do Hitlera*. W filmie o Caligariem dostrzegł on symboliczne przedstawienie uwodzenia mas przez Hitlera. Tej jesieni przyjrzymy się kulturze i polityce Republiki Weimarskiej. Pokażemy między innymi odrestaurowany film *Gabinet doktora*

**Liebe Leserinnen,
liebe Leser,**

Das Kabinett, unsere Container-Installation rund um den Stummfilmklassiker *Das Cabinet des Dr. Caligari*, zog in den drei Premierenwochen am Nowy Teatr fast 3000 Besucher an. Nun wandert das Kabinett über Breslau in diesem Herbst weiter nach Krakau. Sein Thema bleibt uns aber auch in Warschau treu. *Von Caligari zu...* ist der Titel unseres Herbstprogramms. Schon wer von Siegfried Kracauers berühmter Studie *Von Caligari zu Hitler* bloß den Titel kennt, versteht die These. Im Caligari-Film glaubte Kracauer die Symbolszene für Hitlers Verführung der Massen zu erkennen. Wir beschäftigen uns in diesem Herbst mit Kultur und Politik der Weimarer Republik. Unter anderem präsentieren wir den restaurierten Caligari-Film von 1920 im Kontext

Caligari z roku 1920 w kontekście tezy Kracauera oraz pierwszą serię podziwianego serialu *Babylon Berlin*. Wspólnie z naszymi partnerami i gośćmi będziemy dyskutować o tym, jakie strategie polityczne i artystyczne można zastosować dziś, czerpiąc z doświadczenia Republiki Weimarskiej. Siegfried Kracauer wybitny niemiecki historyk filmu i teoretyk kultury, który zmarł w roku 1966 na emigracji w USA, jest autorem tekstu, zamieszczonego w tej edycji broszury.

Życzymy Państwu ciekawej lektury i zapraszamy na nasze wydarzenia.

von Kracauers Buch, es gibt aber auch die erste Staffel der vielgelobten Fernsehserie *Babylon Berlin* zu sehen. Außerdem gehen wir mit unseren Partnern und Gästen der Frage nach, welche politischen und künstlerischen Strategien sich aus der Weimarer Erfahrung für heute ergeben. Von Siegfried Kracauer, dem großen deutschen Filmhistoriker und Kulturtheoretiker, der 1966 im amerikanischen Exil starb, stammen diesmal auch die Essaytexte in diesem Heft.

Wir wünschen Ihnen eine angeregte Lektüre und freuen uns, Sie bei unseren Veranstaltungen zu sehen.

Christoph Bartmann
dyrektor / Institutsleiter

Kalendarium

wrzesień / September

1.–25.09. | cała Polska / polenweit
konkurs / Wettbewerb

„Moj zawód – Moja przyszłość” w ramach projektu „Niemiecki = Sukces w zawodzie” / **„Mein Beruf – Meine Zukunft”** im Rahmen des Projekts „Deutsch = Erfolg im Beruf”

1.–25.09. | cała Polska / polenweit
konkurs / Wettbewerb

„Cyfrowa Ściana” w ramach projektu „Niemiecki = Sukces w zawodzie” / **„Digitale Wandgestaltung”** im Rahmen des Projekts „Deutsch = Erfolg im Beruf”

16.–18.09. | Warszawa, Wrocław, Kraków
Europejski Dzień Języków / Europäischer Sprachentag

20.09.2019 | Warszawa
Doroczne spotkanie nauczycieli i nauczycielek akademickich DAF (lektoraty j. niemieckiego) / Jahrestreffen der DaF-Dozent*innen an Hochschulen und Universitäten (SDU)

21.09.2019 | Warszawa
XXII. Dzień Nauczyciela Języka Niemieckiego „Po sukces z niemieckim” / Der XXII. Deutschlehrertag „Deutsch mit Erfolg

25.09.–13.10. | Poznań
multimedialna instalacja / multimediale Installation
**OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...
Gabinet / Das Kabinett**

26.09. | 18.00 | Warszawa
dyskusja / Diskussion
Język a płeć i kultura / Sprache. Kultur. Geschlecht

28.09. | 17.00 | Dzierżoniów

koncert / Konzert

Młyn dźwięków / Klangmühle – wydarzenie finałowe projektu „Rozmowy zamiejscowe” / Abschlussveranstaltung des Projekts „Ortsgespräche”

28.09. | 12.00–20.30 | Warszawa

literatura / Litertaur

11. Międzynarodowy Dzień Tłumacza / 11. Internationaler Übersetzertag

październik / Oktober

4.10. | 19.00 | Warszawa

teatr / Theater

Występ gościnny / Gastspiel *Close Up*, reż. / Reg. Katja Wachter
w ramach / im Rahmen des Internationalen Theaterschulenfestivals
iTseLF / Międzynarodowego Festiwalu Szkół Teatralnych iTseLF

9.10.2019 | 13.00 | Warszawa | Klub Progresja

koncert / Konzert

Koncert Rogera Reklessa w ramach projektu Deutsch Plus (wymagana rejestracja) / **Konzert von Roger Rekless** im Rahmen des Projekts Deutsch Plus (nach Anmeldung)

10.10. | 19.00 | Warszawa

dyskusja / Diskussion

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Pierwsza demokracja Niemiec. O historii i aktualności Republiki Weimarskiej / Deutschlands erste Demokratie. Zur Geschichte und Aktualität der Weimarer Republik

11.10.–29.11. | Warszawa

instalacja VR / VR-Installation

VRwandlung – otwarcie / Eröffnungsveranstaltung

14.10. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Hin und weg, reż. / Reg. Christian Zübert, Niemcy / Deutschland 2014, 92 Min., Partner: DAAD

16.10. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Die Verwandlung, reż. / Reg. Jan Nemeč, Niemcy / Deutschland 1975, 53 Min.

16.10. | 19.00 | Warszawa | Kino Kultura

premiera filmowa / Filmprämie

Przypadek Johanny Langefeld / Die Aufseherin. Der Fall Johanna Langefeld, reż. / Reg. Włodek Jurkow, Gerburg Rohde-Dahl

17.10. | 20.30 | Wrocław

film / Film

Listopadowe dni / Novembertage, reż./Reg. Marcel Ophüls, RFN, Szwajcaria, Wielka Brytania / BRD, Schweiz, Großbritannien 1990, 129 Min.
W ramach / im Rahmen: Rok przełomu 1989 w kinie europejskim /
Das Umbruchjahr 1989 im europäischen Kino

18.10. | 18.00 | Warszawa

film i wykład / Film und Vortrag

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Gabinet doktora Caligari / Das Kabinett des Dr. Caligari,
reż. / Reg. Robert Wiene, Niemcy / Deutschland 1919, 71 Min.

18.10. | 18.00 | Białystok

wystawa / Ausstellung

Do zobaczenia po rewolucji. Wystawa na 100-lecie Bauhausu / Auf Wiedersehen nach der Revolution. Eine Ausstellung zu 100 Jahre Bauhaus

20.10.–10.11. | Kraków

multimedialna instalacja / multimediale Installation

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Gabinet / Das Kabinett

23.10.2019 | Warszawa

Uroczyste wręczenie nagród zwycięzcom konkursu „Niemiecki = Sukces w zawodzie” / Feierliche Preisverleihung für Gewinner des Wettbewerbs „Deutsch = Erfolg im Beruf“

25.–26.10. | Warszawa

konferencja / Konferenz

Internacjonalizm po końcu globalizacji / Internationalismus nach dem Ende des Globalismus

26.10. | 20.00 | Warszawa

performans / Performance

Jean-Philippe Kindler – w ramach / im Rahmen: 15. Spoke'n'Word Festival

29.10. | 18.00 | Warszawa

spotkanie z autorem / Autorentreffen

Leszek Libera – Utopek & Buks Molenda

listopad / November

5.11. | 18.00 | Warszawa

dyskusja / Diskussion

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Estetyka i neofaszysty / Ästhetik und Neofaschismen

6.11. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Kafka geht ins Kino: 1. Teil, 1908-1912, 141 Min.

8.11. | 19.00 | Warszawa

dyskusja panelowa / Podiumsdiskussion

CINEMAFORUM: VR – kolejny trend, czy przyszłość kina? / VR – Zukunft des Kinos oder nur ein weiterer Trend?

8.11. | 18.00 | Poznań

wystawa / Ausstellung

Kreatywne stany chorobowe / Kreative Krankheitszustände

13.11. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Kafka geht ins Kino: 2. Teil, 1913, 140 Min.

14.11. | 18.00 | Warszawa

dyskusja / Diskussion

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

A(r/k)tywizm / A(r/k)tivismus

14.–16.11. | Orońsko

konferencja / Konferenz

Rzeźba dzisiaj IV. Anty-pomnik: nietradycyjne formy upamiętniania / Plastik heute. Das Anti-Denkmal. Nicht-traditionelle Formen des Gedenkens

15.11.2019 | Warszawa

konferencja / Konferenz

Konferencja dyrektorów szkół w ramach projektu Deutsch Plus (wymagana rejestracja) / **Schulleiterkonferenz** im Rahmen des Projekts Deutsch Plus (nach Anmeldung)

15.11. | 20.00 | Warszawa

film / Film

Listopadowe dni / Novembertage, reż. / Reg. Marcel Ophüls, RFN, Szwajcaria, Wielka Brytania / BRD, Schweiz, Großbritannien 1990, 129 Min. W ramach / im Rahmen: Rok przełomu 1989 w kinie europejskim / Das Umbruchjahr 1989 im europäischen Kino

18.11. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Hördur, reż. / Reg. Ekrem Ergün, Deutschland / Niemcy 2014, 81 Min., Partner: DAAD

20.11. | 18.00 | Warszawa

literatura / Literatur

Prezentacja najnowszego wydania czasopisma OderÜbersetzen / Präsentation der neuen Ausgabe von OderÜbersetzen

21.11. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Kafka geht ins Kino: 3. Teil, 1919, 109 Min.

21.11.–4.12.

Szczecin – 21.11.2019 | Poznań – 22.11.2019 | Wrocław – 25.11.2019
Katowice – 26.11.2019 | Kraków – 27.11.2019 | Lublin – 28.11.2019
Białystok – 29.11.2019 | Olsztyn – 2.12.2019 | Warszawa – 3.12.2019
Bydgoszcz – 4.12.2019

Tournée Niemieckiego Internetowego Uniwersytetu Dziecięcego – show z udziałem Joachima Heckera / Tournée der „deutschen Digitalen Kinderuniversität“ – Präsenzveranstaltung / Show mit Joachim Hecker

22.11.2019 | Warszawa

konkurs / Wettbewerb

Wręczenie nagród w konkursie „Koch mir was!“ w ramach projektu Deutsch Plus (wymagana rejestracja) / **Preisverleihung, Wettbewerb „Koch mir was!“** im Rahmen des Projekts Deutsch Plus (nach Anmeldung)

22.11. | 18.00 | Warszawa

film i wykład / Film & Vortrag

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Berlin. Symfonia wielkiego miasta / Berlin, die Sinfonie der Großstadt,

reż. / Reg. Walter Ruttmann, Niemcy / Deutschland 1927, 65 Min.

Inflacja / Inflation, reż. / Reg. Hans Richter, Niemcy 1928, 3 Min.

26.11. | Łódź

konferencja / Konferenz

Bauhaus – nauczanie / nowy człowiek / Bauhaus – Lehre / Neuer Mensch

27.11. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Kafka geht ins Kino: 4. Teil, 1921, 2002, 133 Min.

29.11. | 18.00 | Warszawa

dyskusja / Diskussion

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Obieg obrazów i kapitału / Der Kreislauf von Kunst und Geld

6.12. | 18.00 | Warszawa

maraton filmowy / Filmmarathon

OD CALIGARIEGO DO... / VON CALIGARI ZU...

Babylon Berlin, reż. / Reg. Tom Tykwer, Hendrik Handloegten, Achim von Borries, Niemcy / Deutschland 2017, 8 x 45 Min.

9.12. | 18.00 | Warszawa

film / Film

Haus ohne Dach, reż. / Reg. Soleen Yusef, Niemcy / Deutschland 2016, 114 Min., Partner: DAAD

11.12. | 18.00 | Warszawa

film i rozmowa / Film & Gespräch

Opowieść o Effi Briest / Fontane Effi Briest, reż. / Reg. R. W. Fassbinder, Niemcy / Deutschland 1972–74, 141 Min.

Program może ulec zmianie.

Szczegółowe informacje:

www.goethe.de/polska

Uczestnictwo w wydarzeniach jest zgodną na wykonywanie dokumentacji fotograficznej i wideo oraz wykorzystanie wizerunku w publikacjach Goethe-Institut.

Programmänderungen vorbehalten.

Ausführliche Informationen:

www.goethe.de/polen

Mit der Teilnahme an den Veranstaltungen geben die Teilnehmer ihr Einverständnis für Foto- und Videoaufnahmen sowie deren Veröffentlichung.

Pierwsza demokracja Niemiec. O historii i aktualności Republiki Weimarskiej

Deutschlands erste Demokratie. Zur Geschichte und Aktualität der Weimarer Republik

10.10.2019
19.00

od Caligariego do... /
von Caligari zu...

dyskusja /
Diskussion

udział biorą / mit:

Prof. Norbert Frei – historyk / Historiker – Friedrich-Schiller-Universität Jena
Prof. Włodzimierz Borodziej – historyk / Historiker – Instytut Historyczny,
Uniwersytet Warszawski

prowadzenie / Moderation:

Dr. Iza Mrzygłód – historyczka, redaktorka „Kultury Liberalnej”

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

Pamięć o pierwszej w Niemczech demokracji nazwanej od miasta, gdzie w 1919 roku obradowało zgromadzenie narodowe, utrwaliła się jako mit i przestroga. Mit w kontekście sztuki, nauki, eksperymentów społecznych i „dekadencji”, zarazem ostrzeżenie, jak władza totalitarna może sobie podporządkować i zniszczyć otwarte społeczeństwo.

Deutschlands erste Demokratie, benannt nach dem Ort, an dem 1919 die Nationalversammlung erstmals zusammen kam, lebt bis heute weiter als Mythos und Metanetel. Ein Mythos, was Kunst, Wissenschaft, Lebensexperimente und „Dekadenz“ angeht, zugleich ein warnendes Beispiel für die Selbstzerstörung einer offenen Gesellschaft und ihre Auslieferung an totalitäre Kräfte.

Gabinet Das Kabinett

Gabinet doktora Caligari" był jedną z pierwszych kompozycji, która ukształtowała film jako dzieło sztuki.

© Goethe-Institut

**25.09.–
10.11.2019**

od Caligariego do... /
von Caligari zu...

multimedialna instalacja z pierwszym w Polsce filmem wolumetrycznym / multimediale Installation mit dem ersten volumetrischen Film in Polen

kurator / Kurator: Krzysztof Stanisławski | organizator / Organisator: Goethe-Institut Warschau | film wolumetryczny / volumetrischer Film: Fabian Mrongowius, Volucap Studio UFA X Babelsberg | scenografia / Bühnenbild: Zbigniew Nitka, Eugeniusz Minciel, Sylwester Ambroziak, Paweł Paciorek | partnerzy / Partner: Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie, Goethe-Institut Krakau, Dom Norymberski w Krakowie, Międzynarodowy Festiwal Literatury im. Josepha Conrada, Galeria Miejska Arsenal w Poznaniu, Fundacja Spotkanie i Tworzenie, KontenerART w Poznaniu, Fundacja Kulturakcja, Deutsche Kinemathek Museum für Film und Fernsehen w Berlinie, F.W. Murnau Stiftung | produkcja / Produktion: MODULO Sp. z o.o. Zbigniew Łowżył | architekt / Architekt: Adam Wierciński Pokaz filmu *Gabinet doktora Caligari* dzięki uprzejmości Fundacji F.W. Murnaua / Vorführung des Films *Das Cabinet des Dr. Caligari* dank der freundlicher Unterstützung von Friedrich-Wilhelm-Murnau-Stiftung, Wiesbaden

25.09.–13.10.2019 – Pawilon, ul. Ewangelicka 1, Poznań

20.10.–10.11.2019

Muzeum Inżynierii Miejskiej, ul. Św. Wawrzyńca 15, Kraków

Gabinet doktora Caligari z 1919 roku to film kluczowy dla historii kina – uznaje się go dziś za pierwszy film artystyczny, który podniósł kinematografię do rangi sztuki. Przyniósł on również światowy rozgłos nowemu filmowemu stylowi: ekspresjonizmowi.

W 100-lecie *Gabinetu doktora Caligari* Goethe-Institut przedstawia multimedialną instalację z pierwszym w Polsce filmem wolumetrycznym, który umożliwia widzowi wkroczenie w trójwymiarową przestrzeń filmu, swobodne podążanie za fabułą oraz spotkanie postaci, które nie są zaprojektowane komputerowo, lecz zapisywane według metody 3D Human Body Reconstruction.

Das Cabinet des Dr. Caligari aus dem Jahr 1919 ist eines der wichtigsten Werke der Filmgeschichte – er gilt heute als das Werk, das den Film als Kunstform etablierte und einen neuen Filmstil international bekannt machte: den Expressionismus.

Zum hundertjährigen Jubiläum des Films *Das Cabinet des Dr. Caligari* präsentiert das Goethe-Institut eine Multimedia-Installation mit dem ersten in Polen entstandenen volumetrischen Film, der es den Zuschauern erlaubt, in den dreidimensionalen Raum des Films einzutauchen, frei der Handlung zu folgen und Auge in Auge den Protagonisten zu begegnen. Diese sind nicht computergeneriert, sondern mithilfe der Methode des 3D Human Body Reconstruction zum Leben erweckt.

Gabinet doktora Caligari Das Cabinet des Dr. Caligari

© Deutsche Kinemathek – Fotoarchiv

18.10.2019
18.00

od Caligariego do... /
von Caligari zu...

film i wykład /
Film und Vortrag

reż. / Reg. Robert Wiene, Niemcy / Deutschland 1919, 77 min.
Muzyka / Musik: Studio für Filmmusik der Hochschule für Musik,
Freiburg. Pokaz dzięki uprzejmości / Mit freundlicher Zustimmung
der Friedrich-Wilhelm-Murnau-Stiftung

wykład po filmie / mit anschließendem Vortrag von:
Dr. Sabine Biebl – Ludwig-Maximilians-Universität München

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

Gabinet doktora Caligari to jeden z najwybitniejszych filmów niemieckich powstałych w epoce Republiki Weimarskiej i jednocześnie przełomowy film w historii światowego kina. Film odzwierciedla ówczesne nastroje społeczne zdominowane przez poczucie niepewności i widmo kolejnej wojny.

Das Cabinet des Dr. Caligari ist nicht nur einer der bedeutendsten deutschen Filme aus der Zeit der Weimarer Republik, sondern auch eines der großen Meisterwerke des Weltkinos. Der Film spiegelt die gesellschaftliche Stimmung, die geprägt ist von einem Gefühl der Unsicherheit und der Angst vor einem weiteren Krieg.

Estetyka i neofaszyzmy Ästhetik und Neofaschismen

John Heartfield, *Gefährliche Mitesser / Niebezpieczni stołownicy, 1939*, dzięki uprzejmości / mit freundlicher Genehmigung: John Heartfield & The Heartfield Community of Heirs

5.11.2019
18.00

od Caligariego do... /
von Caligari zu...

dyskusja /
Diskussion

udział biorą / mit:

Volker Weiß – historyk, publicysta,
badacz skrajnej prawicy w Niemczech /
Historiker, Publizist, Forscher zur
extremen Rechten in Deutschland

Inke Arns – kuratorka, dyrektorka /
Kuratorin, Direktorin / Hartware
MedienKunstVerein Dortmund

Maciej Piasecki – historyk sztuki
i dziennikarz, pisze dla OKO.press /
Kunsthistoriker und Journalist

prowadzenie / Moderation:
Kaja Puto – dziennikarka, redaktorka /
Journalistin, Redakteurin

Współpraca: Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie (nigdywiecej.artmuseum.pl)
jako część programu Roku Antyfaszystowskiego

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

Po czym rozpoznać skrajną prawicę, neofaszyzmy i alt-right? Jaką estetyką się posługują? Dla wielu młodych ludzi ruchy te stanowią jedyną odpowiedź na współczesne globalne problemy i wyzwania. Czas wyczuć zmysły na nieoczywiste sposoby wizualnej obecności neofaszyzmów w sferze publicznej w Polsce, Europie i na całym świecie.

Woran sind Rechtsextremismus, Alt-Right und neofaschistische Strömungen erkennbar? Welcher Ästhetik bedienen sie sich? Für viele junge Leute sind diese Bewegungen die einzige Antwort auf globale Probleme. Deshalb ist es brennend wichtig, ihren subtilen visuellen Erkennungszeichen in der Öffentlichkeit mehr Aufmerksamkeit zu schenken.

A(r/k)tywizm
A(r/k)tivismus

© Kuba Szreder

14.11.2019 18.00	od Caligariego do... / von Caligari zu...	dyskusja / Diskussion
udział biorą / mit: <u>Jean Peters</u> – założyciel i członek / Gründer und Mitglied Peng!Kollektiv <u>Zuzanna Hertzberg</u> – artystka, aktywistka, edukatorka / Künstlerin, Aktivistin, Kulturvermittlerin		prowadzenie / Moderation: <u>Kuba Szreder</u> – badacz, wykładowca, niezależny kurator / Forscher, Dozent, freier Kurator
Współpraca: Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie (nigdywiecej.artmuseum.pl) jako część programu Roku Antyfaszystowskiego		
Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa		

Współczesny antyfaszyzm stawia nas przed pytaniami: przeciw czemu walczymy i jakiego aktywizmu potrzebujemy? Z tymi kwestiami zmagają się aktywistki i artyści, dla których walka z neofaszyzmem jest codzienną praktyką. Jakie mają sukcesy, jakie ponoszą konsekwencje, jak wykorzystują w swoich działaniach narzędzia artystyczne?

Der „Antifaschismus“ von heute stellt uns vor die Fragen, wogegen wir kämpfen, und was für einen Aktivismus wir brauchen. Diese Fragen begleiten Aktivistinnen und Künstlerinnen, die sich mit neofaschistischen Erscheinungen auseinandersetzen. Welche Erfolge und welche Konsequenzen verbinden sich mit diesem Wirken, und wie werden künstlerische Mittel genutzt?

kadr z filmu: *Berlin, die Sinfonie der Grossstadt*, reż. / Reg. Walther Ruttmann, Niemcy / Deutschland 1927 © Filmmuseum Berlin – Stiftung Deutsche Kinemathek

22.11.2019 18.00	od Caligariego do... / von Caligari zu...	film i wykład / Film & Vortrag
Berlin. Symfonia wielkiego miasta / Berlin, die Sinfonie der Großstadt reż. / Reg. Walter Ruttmann, Niemcy / Deutschland 1927, 65 Min.	Inflacja / Inflation reż. / Reg. Hans Richter, Niemcy / Deutschland 1928, 3 Min.	
wstęp / Einführung: <u>Przemysław Strożek</u> – historyk sztuki/ Kunsthistoriker, Instytut Sztuki PAN		
Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa		

Walter Ruttmann, malarz i filmowiec z Monachium stworzył pionierską eksperymentalną pracę, która wciąż wydaje się nowa i nowoczesna. Hans Richter, malarz, grafik i autor tekstów o sztuce pokazuje w swoim eksperymentalnym kolażu kryzys gospodarczy używając do tego animowanych cyfr.

Walter Ruttmann, der Münchner Maler und Filmemacher, leistete mit seinem Experiment eine einzigartige Pionierarbeit, die nach wie vor brandaktuell und modern erscheint. Hans Richter, Maler, Graphiker und Kunstschriftsteller zeigt in seiner experimentellen Collage aus animierten Ziffern die Wirtschaftskrise.

Obieg obrazów i kapitału Der Kreislauf von Kunst und Geld

Akcja / Aktion *Rebranding the Guggenheim*, G.U.L.F & OWS Illuminator, 2014,
dzięki uprzejmości artystek i artystów

29.11.2019
18.00

od Caligariego do... /
von Caligari zu...

dyskusja /
Diskussion

udział biorą / mit:

Wolfgang Ullrich – historyk sztuki,
kulturoznawca / Kunsthistoriker
und Kulturwissenschaftler

Jan Sowa – socjolog i kulturoznawca /
Soziologe und Kulturwissenschaftler

prowadzenie / Moderation:

Katarzyna Kasia – filozofka /
Philosophin

Współpraca: Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie (nigdywiecej.artmuseum.pl)
jako część programu Roku Antyfaszystowskiego

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

Czy wobec narastających nierówności i triumfu ruchów skrajnej prawicy świat sztuki może stanowić przestrzeń oporu? Czy też jest systemem skompromitowanym, w służbie neoliberalnego porządku? Jak tworzyć instytucje artystyczne niezależne od środków finansujących i rozwój sztuki, i ruchy neofaszystowskie?

Kann die Kunstwelt in Zeiten von eskalierenden Ungleichheiten und rechtsradikalen Sympathien einen Raum für Widerstand bilden? Oder ist Kunst selbst schon ein kompromittiertes System im Dienst der neoliberalen Ordnung? Wie können Kunsteinrichtungen unabhängig von Geldern bleiben, die sowohl Kunst als auch neofaschistische Bewegungen finanzieren?

Babylon Berlin

© X Filme Creative Pool

6.12.2019
18.00–21.00
21.30–0.30

od Caligariego do... /
von Caligari zu...

maraton filmowy /
Filmmarathon

reż. / Reg. Tom Tykwer, Achim von Borries, Henk Handloegten,
Niemcy / Deutschland 2017, 8 x 45 Min.

w przerwie poczęstunek / Snacks in der Pause
z polskimi napisami / mit polnischer Untertitelung

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

W złotych latach dwudziestych, w czasach przełomu, młody komisarz Gereon Rath z Kolonii zostaje przeniesiony do Berlina. Jego dochodzenia w cesarskiej stolicy konfrontują go ze światem narkotyków, korupcji, sztuki i ekstremizmu. Serial zachwyił krytyków na całym świecie i został sprzedany do ponad 100 krajów.

In den 'Goldenen 20er Jahren', einer Zeit des Umbruchs, wird der junge Kommissar Gereon Rath aus Köln nach Berlin versetzt. Seine Ermittlungen in der Reichshauptstadt führen ihn in einen Sumpf aus Drogen, Korruption, Kunst und Extremismus. Die TV-Serie begeisterte weltweit die Kritiker und wurde in 100 Länder verkauft.

© *Das Cabinet des Dr. Caligari* – Niemcy / Deutschland 1919, reż. / Reg. Robert Wiene
Quelle / źródło: Filmmuseum Berlin – Deutsche Kinemathek

Od Caligariego do Hitlera

Siegfried Kracauer

Wstęp

(wybór)

[...]

2

Film odzwierciedla mentalność narodu bardziej bezpośrednio niż jakiegokolwiek inne artystyczne środki wyrazu.

Dzieje się tak z dwóch powodów:

Po pierwsze, film nie jest nigdy dziełem jednostki. Rosyjski reżyser Pudowkin podkreśla kolektywny charakter produkcji filmowej, identyfikując ją z produkcją przemysłową: „Kierownik techniczny niczego nie osiągnie bez majstrów i robotników, a ich zbiorowy wysiłek nie da rezultatów, jeśli każdy ze współpracowników ograniczy się jedynie do mechanicznego wykonywania obowiązków w swoim wąskim zakresie. Właśnie praca zespołowa sprawia, że nawet najbardziej błaha czynność staje się elementem składowym żywego dzieła organicznie związanym z ogólnym zadaniem”⁹. Wybitni niemieccy reżyserzy filmowi podzielali ten pogląd i stosownie do tego postępowali.

[...]

Po drugie, film odwołuje się do bezimiennych mas. Filmy popularne – albo, ściślej mówiąc, popularne motywy filmowe – mogą zaspokoić aktualne życzenia mas. Niejednokrotnie zauważano, że Hollywood usiłuje sprzedawać filmy, które nie dają masom tego, czego one rzeczywiście

pragną. Zgodnie z tą opinią filmy hollywoodzkie często ogłupiają i wprowadzają w błąd publiczność, która w wyniku swojej własnej bierności i pod wpływem przemożnej reklamy filmy te akceptuje. Ujemnych wpływów filmów hollywoodzkich nie należy jednak zbyt przeceniać. Producent jest zawsze i nieodłącznie zależny od wartości tworzywa; nawet oficjalne wojenne filmy hitlerowskie, będące produktem czystej propagandy, odzwierciedlały pewne charakterystyczne cechy narodowe, których nie można było sfabrykować¹¹.

[...]

3

To, co znajduje odzwierciedlenie w filmie, to nie tyle jakieś ściśle określone credo, ile raczej pewien układ psychologiczny – głębokie nawarstwienie zbiorowej mentalności wykraczającej w mniejszym lub w większym stopniu poza wymiary świadomości. Oczywiście, popularne magazyny, radio, bestsellery, ogłoszenia, styl języka i inne osadowe produkty życia kulturalnego narodu mogą być również źródłem cennych informacji o panujących nastrojach i szeroko rozgałęzionych tendencjach wewnętrznych. Jednak ekran bije wszystkie te źródła swoją integralnością.

Dzięki rozmaitym sposobom użycia kamery, montażowi i wielu najprzeróżniejszym wynalazkom film może, a więc i powinien, objąć cały widzialny świat. Usiłowania te dają to, co Erwin Panofsky w swoim pamiętnym odczycie zdefiniował jako „dynamizację przestrzeni”. „W kinie [...] widz ma stałe miejsce, ale tylko w sensie fizycznym [...]. Pod względem estetycznym znajduje się on w ciągłym ruchu, zaś jego oko staje się jakby soczewką kamery, która bez przerwy zmienia kierunek i odległość. Przestrzeń, którą widz spostrzega, jest równie ruchoma jak i sam widz. Nie tylko zresztą ciała stałe poruszają się w przestrzeni, ale i sama przestrzeń jest w ruchu, podlegając zmianom, obrotom, zanikając i krystalizując się na nowo”¹⁴.

[...]

4

Aby mówić o szczególnej mentalności danego narodu, nie trzeba sięgać do pojęcia ściśle określonego charakteru narodowego. Punkt ciężkości leży tu wyłącznie w zbiorowych nastrojach, czy może tendencjach, jakie przeważają w narodzie na pewnym etapie jego rozwoju. Jakim obawom i jakim nadziejom dały się unieść Niemcy po pierwszej wojnie światowej? Pytania tego rodzaju są usprawiedliwione ich ograniczonym zasięgiem. Przypadkowo są to jedyne pytania, na które można odpowiedzieć za pomocą właściwej analizy ówczesnych filmów. Innymi słowy, książka ta nie zajmuje się ustaleniem pewnych typowych cech charakteru narodowego

bezsposornie wyniesionych ponad historię; jej zadaniem jest ustalenie psychiki narodu w pewnym określonym czasie. Istnieje dostateczna liczba prac naukowych z dziedziny historii politycznej, społecznej, gospodarczej i kulturalnej wielkich narodów. Do tych ogólnie znanych działów proponuję dodać jeszcze jeden – odnoszący się do historii psychologicznej.

Zawsze istnieje możliwość, że pewne tematy filmowe związane są tylko z pewną częścią narodu; ewentualność ta nie powinna nikogo z góry uprzedzać co do istniejących tendencji dotyczących narodu jako całości. Są one tym mniej sporne, że wspólne tradycje i związki zachodzące między różnymi warstwami ludności wywierają unifikujący i głęboki wpływ na życie zbiorowe. W Niemczech przedhitlerowskich klasa średnia wykazywała skłonność przenikania do wszystkich warstw. Klasa ta współzawodniczyła z aspiracjami politycznymi lewicy, wypełniała także próżnię duchową klas wyższych. Tłumaczy to również i ogólnonarodowy wyraz filmu niemieckiego – filmu mocno zakorzenionego w mentalności klasy średniej. W latach 1930–1933 aktor Hans Albers grywał role bohaterów w filmach ucieleśniających typowe dla mieszczaństwa marzenia. Jego kreacje radowały serca widowni robotniczej, a w filmie *Dziewczęta w mundurkach* można było obserwować uwielbienie, jakim córki arystokratycznych rodzin darzyły jego fotografię.

Konwencje naukowe mają to do siebie, że w tańcu uzasadnień charakterystyki narodowe są raczej wynikiem niż przyczyną – wynikiem otoczenia, doświadczeń historycznych, jak również warunków ekonomicznych i społecznych. Ponieważ wszyscy jesteśmy ludźmi, można się spodziewać, że podobne zjawiska zewnętrzne spowodują wszędzie analogiczne reakcje psychologiczne. Paraliż myśli, jaki ogarnął Niemcy w latach 1924–1929, bynajmniej nie był zjawiskiem specyficznie niemieckim. Łatwo wykazać, że pod wpływem analogicznych warunków podobny zbiorowy paraliż może wystąpić – a nawet wystąpił – również i w innych krajach¹⁸. Jednakże zależność postawy umysłowej od warunków zewnętrznych bynajmniej nie usprawiedliwia częstego lekceważenia tej postawy. Skutki mogą w każdej chwili obrócić się spontanicznie w przyczynę. Jednak mimo ich pochodnego charakteru tendencje psychologiczne często przybierają formy niezależne i zamiast automatycznie ulec przemianom wraz ze stale zmieniającymi się okolicznościami, same stają się istotnymi sprzężniami ewolucji historycznej. Na przestrzeni swojej historii każdy naród rozwija pewne tendencje, utrzymujące się dłużej aniżeli ich pierwotne przyczyny i ulegające własnym przeobrażeniom. Tendencji tych nie można określać jedynie na podstawie wniosków wyciągniętych z bieżących, zewnętrznych elementów, lecz odwrotnie, tendencje takie pomagają określić reakcję na działanie tych elementów.

Wszyscy jesteśmy ludźmi, choć czasami drogi nasze się różnią. Wspomniane zbiorowe tendencje przybierają na sile szczególnie w okresach skrajnych zmian politycznych. Wynikiem rozkładu systemu politycznego jest rozkład systemów psychologicznych, w następstwie zaś istniejącego zamieszania tradycyjny sposób myślenia, obecnie wyzwolony, gotów jest się ujawnić, i to bez względu na to, czy zostanie on zaakceptowany, czy też będzie się go kwestionować.

5

Większość historyków lekceważy momenty psychologiczne, dowodzi tego uderzająca luka w naszych wiadomościach z zakresu historii Niemiec od czasu pierwszej wojny światowej aż do chwili zdecydowanego triumfu Hitlera – okresu, który obejmuje niniejsza książka. Niemniej jednak rozmiały wydarzenia, środowiska i ideologie zostały dokładnie zbadane. Dobrze wiadomo, że „rewolucja” niemiecka z listopada 1918 roku nie zdołała zrewolucjonizować Niemiec, że wszechmocna Partia Socjaldemokratyczna okazała się wszechmocna tylko w łamaniu kręgosłupa sił rewolucyjnych, nie była natomiast zdolna do likwidacji armii, biurokracji, obszarników i klasy kapitalistów, że tradycyjne te siły w dalszym ciągu rządziły republiką weimarską, która po roku 1919 zaczęła chylić się ku upadkowi. Wiadomo też, jak ciężko młoda republika została dotknięta politycznymi następstwami klęski oraz różnymi fortelami czołowych niemieckich przemysłowców i finansistów, którzy podtrzymywali inflację, rujnując w ten sposób starą klasę średnią. I wreszcie wiadomo, że po pięcioletnim okresie planu Dawesa – błogosławionej erze zagranicznych pożyczek, tak korzystnych dla wielkiego kapitału – światowy kryzys ekonomiczny rozwiązał miraż stabilizacji, niszcząc do reszty to, co jeszcze pozostało z zaplecza klasy średniej oraz demokracji, i potęgując ogólne ponure nastroje klęską masowego bezrobocia. Właśnie na ruinach tego „systemu”, systemu, który nigdy nie stanowił żadnej prawdziwej struktury, mógł kwitnąć duch hitleryzmu¹⁹.

Jednak wszystkie te czynniki – ekonomiczne, społeczne i polityczne – nie są w stanie wyjaśnić kolosalnego nacisku hitleryzmu z jednej strony i chronicznej inercji przeciwnego obozu z drugiej. Zastanawiający jest fakt, że wielu Niemców pilnie śledzących rozwój wypadków do ostatniej chwili nie traktowało Hitlera poważnie, a nawet po jego dojściu do władzy uważało nowy reżim za coś przejściowego. Podobne opinie co najmniej dowodzą, że w wewnętrznej sytuacji Niemiec było coś niepojętego, coś, czego nie można było wynioskować z okoliczności istniejących w normalnym polu widzenia.

Jedynie nieliczne analizy republiki weimarskiej ukazywały psychologiczne źródła wewnętrznej słabości socjaldemokratów, niewłaściwy sposób postępowania komunistów i dziwne reakcje mas niemieckich²⁰. Franz Neumann zmuszony jest wyjaśnić niepowodzenie komunistów częściowo „ich nieudolną oceną czynników psychologicznych oraz prądów socjologicznych nurtujących wśród robotników niemieckich”. A potem w związku z oświadczeniem dotyczącym ograniczonej siły politycznej Reichstagu Neumann dodaje taką rewelacyjną uwagę: „Niemniej jednak Demokracja mogłaby przetrwać – ale tylko w tym wypadku, gdyby demokratyczny system wartości był mocno zakorzeniony w społeczeństwie”²¹. Erich Fromm potwierdza ten sąd, utrzymując, że tendencje psychologiczne robotników niemieckich zneutralizowały ich zasady polityczne, przyspieszając w ten sposób upadek partii socjalistycznych i związków zawodowych²².

Zachowanie się szerokich warstw klasy średniej było, jak się zdaje, również wynikiem przytłaczającego nacisku. W pracy opublikowanej w roku 1930 wskazałem na aspiracje do „białego kołnierzyka” istniejące wśród większości niemieckich urzędników, których pozycja zarówno ekonomiczna, jak i socjalna w rzeczywistości graniczyła z takąż pozycją robotników, a nawet była od niej gorsza²³. I mimo że drobnomieszczaństwo nie miało żadnych szans, aby osiągnąć dobrobyt burżuazji, to jednak odnosiło się z pogardą do wszystkich doktryn i ideałów bardziej odpowiadających jego położeniu, pozostając na pozycjach niemających już żadnego odpowiednika w realnym życiu. Następstwem tego stanu rzeczy było duchowe osamotnienie: warstwy te znalazły się jakby w próżni, co jeszcze bardziej potęgowało ich psychologiczną zaciętość. Szczególnie charakterystyczne było zachowanie dolnej warstwy tej klasy. Mali sklepikarze, kupcy i rzemieślnicy byli tak zacięci w oporze, że nawet nie dokładali starań, aby ten stan zmienić. Zamiast zdać sobie sprawę z tego, że w ich własnym interesie leży opowiedzenie się po stronie demokracji, woleli oni, podobnie jak urzędnicy, służyć hitlerowskich obietnic. Ich kapitulacja wobec hitlerowców opierała się raczej na momentach emocjonalnych niż na jakimkolwiek spojrzeniu prawdzie w oczy.

W ten sposób poza oficjalną historią przesunięć ekonomicznych, konieczności socjalnych i politycznych machinacji płynął drugi, ukryty nurt historii, dotyczący wewnętrznych czynników działających w łonie narodu niemieckiego. Ujawnienie tych czynników dzięki odwołaniom do filmu niemieckiego może być pomocne w zrozumieniu, w jaki sposób Hitler piął się w górę i jak uzyskał przewagę.

- 9 Pudovkin, *Film Technique*, London 1933 s. 136.
- 11 Analiza tych filmów – patrz „Dodatek”.
- 14 Panofsky, *Style and Medium in the Moving Pictures*, "Transition" 1937, no. 26, s. 124–125.
- 18 Tego rodzaju analogie nie są zazwyczaj niczym innym jak powierzchownym podobieństwem. Okoliczności zewnętrzne nigdy nie są identyczne i wynikające z nich psychologiczne tendencje mogą być rozpatrywane jedynie w zestawieniu z innymi tendencjami, dzięki czemu nabierają właściwego znaczenia.
- 19 A. Rosenberg, *Geschichte der deutschen Republik*; Karlsbad 1935; L. Schwarzschild, *World in Trance*, New York 1942, itd.
- 20 Najwybitniejszą spośród tych analiz jest analiza Maxa Horkheimera: *Studien über Autorität und Familie. Forschungsberichte aus dem Institut für Sozialforschung*, Paris 1936; na szczególną uwagę zasługuje praca Horkheimera: *Theoretische Entwürfe über Autorität und Familie*, [w:] ibidem, s. 3–76.
- 21 F. Neumann, *Behemoth. The Structure and Practice of National Socialism*, Toronto – New York – London 1942, s. 18–19., 25.
- 22 E. Fromm, *Escape from Freedom*, New York – Toronto 1941, s. 281.
- 23 S. Kracauer, *Die Angestellten. Aus dem neuesten Deutschland*, Frankfurt a. M. 1930

Siegfried Kracauer: *From Caligari to Hitler. A Psychological History of the German Film*

© Princeton University Press 1947

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

© for Polish edition by wydawnictwo słowo/obraz terytoria

Polskie tłumaczenie: Eugenia Skrzywanowa

Von Caligari zu Hitler

Siegfried Kracauer

Einleitung

(Auswahl)

[...]

II

Die Filme einer Nation reflektieren ihre Mentalität unmittelbarer als andere künstlerische Medien, und zwar aus zwei Gründen:

Erstens sind Filme niemals das Werk eines Einzelnen. Der russische Filmregisseur Pudovkin hob den Kollektivcharakter der Filmproduktion hervor, indem er sie mit industrieller Produktion gleichsetzte: »Der Leiter kann ohne Werkmeister und Arbeiter nichts ausrichten, und ihre gemeinsamen Anstrengungen würden andererseits zu keinem rechten Resultat führen, wenn jeder Mitarbeiter sich nur auf die mechanische Durchführung seiner eng umgrenzten Funktion beschränkte. Die Zusammenarbeit ist es, die jede noch so geringfügige Aufgabe zu einem Teil lebendigen Schaffens macht und sie mit der gemeinsamen Aufgabe aller verbindet.«⁹ Prominente deutsche Filmregisseure teilten diese Ansichten und handelten danach.
[...]

Zweitens richten sich Filme an die anonyme Menge und sprechen sie an. Von populären Filmen – oder genauer gesagt, von populären Motiven der Leinwand – ist daher anzunehmen, daß sie herrschende Massenbedürfnisse befriedigen. Man hat gelegentlich bemerkt, daß Hollywood es

schaft, Filme zu verkaufen, die den Massen nicht geben, was sie wirklich wollen. Von den Hollywood-Filmen wird demnach überwiegend ein Publikum zum Narren gehalten und fehlgeleitet, das sie sich durch seine eigene Passivität und durch überwältigende Reklame andrehen läßt. Der verzerrende Einfluß der Hollywood-Massenunterhaltung sollte jedoch nicht überschätzt werden. Derjenige, der manipuliert, bleibt abhängig von den Eigenschaften, die seinem Material innewohnen; selbst die offiziellen Nazi-Kriegsfilm, reine Propagandawerke, die sie waren, spiegelten noch bestimmte nationale Merkmale, die nicht künstlich erzeugt werden konnten.¹¹

[...]

III

Was die Filme reflektieren, sind weniger explizite Überzeugungen als psychologische Dispositionen – jene Tiefenschichten der kollektiven Mentalität, die sich mehr oder weniger unterhalb der Bewußtseinsdimension erstrecken. Natürlich erbringen auch populäre illustrierte Zeitschriften und Rundfunksendungen, Bestseller, Anzeigen, Sprachmoden und andere sedimentäre Produkte des kulturellen Lebens eines Volkes wertvolle Information über vorherrschende Haltungen und weitverbreitete innere Tendenzen. Das Medium des Films aber übertrifft diese Quellen an Einschließlichkeit [inclusiveness].

Dank diverser Kameraaktionen, dem Schnitt und vieler spezieller Hilfsmittel sind Filme imstande und folglich verpflichtet, die gesamte sichtbare Welt abzutasten. Dies Bemühen resultiert in dem, was Erwin Panofsky in einem denkwürdigen Vortrag als die »Dynamisierung des Raumes« definierte: »Im Kino [...] hat der Zuschauer einen festen Sitzplatz, aber nur physisch [...] Ästhetisch gesehen ist er in permanenter Bewegung, so wie sein Auge sich mit den Linsen der Kamera identifiziert, die permanent in Hinsicht auf Abstand und Richtung die Stellung ändert. Und der dem Zuschauer präsentierte Raum ist so beweglich wie der Zuschauer selbst. Nicht nur bewegen feste Körper sich im Raum, sondern der Raum selbst bewegt, ändert, dreht, löst und rekristallisiert sich [...]«¹⁴
[...]

IV

Von der eigentümlichen Mentalität einer Nation zu sprechen, impliziert keineswegs den Begriff eines feststehenden Nationalcharakters. Das Interesse hier gilt ausschließlich solchen kollektiven Dispositionen oder Tendenzen, die sich innerhalb einer Nation in einem gewissen Stadium ihrer Entwicklung durchsetzen. Welche Ängste und Hoffnungen bewegten Deutschland unmittelbar nach dem Ersten Weltkrieg? Fragen dieser

Art sind wegen ihrer begrenzten Reichweite legitim; im übrigen sind sie die einzigen, die mittels einer entsprechenden Analyse der Filme jener Zeit zu beantworten sind. Mit anderen Worten, diesem Buch ist nicht daran gelegen, ein beliebiges Grundmuster eines Nationalcharakters zu erstellen, das sich angeblich über die Geschichte erhebt, sondern es befaßt sich mit dem psychologischen Grundmuster eines Volkes zu einer bestimmten Zeit. An Studien zur politischen, sozialen, ökonomischen und kulturellen Geschichte der großen Nationen herrscht kein Mangel. Mir geht es darum, diesen wohlbekannten Typen den Typus einer psychologischen Geschichte hinzuzufügen.

Es ist immer möglich, daß bestimmte Motive auf der Leinwand nur für einen Teil der Nation relevant sind, aber Skepsis diesbezüglich sollte nicht gegen das Vorhandensein von Tendenzen einnehmen, die die Nation als ganze betreffen. Sie sind umso weniger fraglich, als gemeinsame Traditionen und permanente Beziehung der verschiedenen Schichten der Bevölkerung untereinander einigenden Einfluß auf die Tiefen des kollektiven Lebens ausüben. Im Deutschland vor der nationalsozialistischen Machtergreifung durchdrangen mittelständische Neigungen alle Schichten; sie konkurrierten mit den politischen Bestrebungen der Linken und füllten auch die Leere in den Köpfen der Oberklasse. Dies bezeugt der Anklang, den der deutsche Film im ganzen Reich fand – ein Film, der fest in der Mittelstandsmentalität verankert war. Von 1930 bis 1933 spielte der Schauspieler Hans Albers die Helden der Filme, in denen typisch bürgerliche Tagträume gänzliche Erfüllung fanden; seine Heldentaten erfreuten die Herzen des Arbeiterpublikums, und in MÄDCHEN IN UNIFORM sehen wir, wie seine Fotografie von den Töchtern aristokratischer Familien verehrt wird.

Wissenschaftliche Konvention will es, daß in der Motivationskette nationale Merkmale eher Wirkungen als Ursachen sind – Wirkungen natürlicher Umgebungen, historischer Erfahrungen, ökonomischer und sozialer Bedingungen. Und da wir alle Menschen sind, steht von ähnlichen äußeren Faktoren zu erwarten, daß sie allerorten analoge psychologische Reaktionen hervorrufen. Die geistige Lähmung, die sich in Deutschland zwischen 1924 und 1929 ausbreitete, war keineswegs etwas wesentlich Deutsches. Es wäre ein Leichtes zu zeigen, daß unter dem Einfluß analoger Umstände eine ähnliche kollektive Lähmung ebensogut in anderen Ländern einsetzt – und eingesetzt hat.¹⁸ Die Abhängigkeit mentaler Haltungen eines Volkes von äußeren Faktoren rechtfertigt es jedoch nicht, diese Haltungen so oft unberücksichtigt zu lassen. Wirkungen könnten jederzeit zu spontanen Ursachen werden. Unbeschadet ihres abgeleiteten Charakters behaupten psychologische Tendenzen oft ein unabhängiges

Leben und werden, statt sich automatisch den stets wechselnden Umständen anzupassen, selbst zu wesentlichen Ursprüngen historischer Entwicklung. Im Verlauf ihrer Geschichte entwickelt jede Nation Dispositionen, die ihre anfänglichen Ursachen überleben und eine ihnen eigene Metamorphose durchleben. Sie sind nicht einfach von herrschenden äußeren Faktoren abzuleiten, sondern dienen im Gegenteil dazu, Reaktionen auf solche Faktoren zu determinieren. Wir sind alle Menschen, wenn auch bisweilen auf verschiedene Weise. Diese kollektiven Dispositionen gewinnen in Fällen extremer politischer Veränderung an Bedeutung. Die Auflösung politischer Systeme führt zur Zersetzung psychologischer Systeme, und in dem darauf folgenden Tumult werden überkommene innere Haltungen, nunmehr freigesetzt, zwangsläufig auffällig, gleich, ob sie angefochten oder gutgeheißen wurden.

V

Daß die meisten Historiker den psychologischen Faktor außer acht lassen, beweisen die nicht zu übersehenden Lücken in unserer Kenntnis deutscher Geschichte vom Ersten Weltkrieg bis zu Hitlers schließlichem Triumph – des Zeitraums, der in diesem Buch erfaßt ist. Und dennoch sind die Dimensionen von Ereignis, Milieu und Ideologie gründlich erforscht worden. Es ist gut bekannt, daß es der deutschen »Revolution« vom November 1918 mißlang, Deutschland zu revolutionieren; daß die damals allmächtige Sozialdemokratische Partei sich nur darin allmächtig erwies, daß sie das Rückgrat der revolutionären Kräfte brach, aber unfähig war, die Armee, die Bürokratie, die Großgrundbesitzer und die besitzenden Klassen zu liquidieren; daß diese traditionellen Kräfte im Grunde auch fortfuhren, die Weimarer Republik zu lenken, die nach 1919 in ihr undurchsichtiges Dasein trat. Ebenso ist bekannt, wie stark die junge Republik von den politischen Konsequenzen des verlorenen Krieges und den Machenschaften führender deutscher Industrieller und Bankiers belastet war, die rücksichtslos die Inflation anheizten und derart die alten Mittelschichten verarmen ließen. Schließlich weiß man, daß nach den fünf Jahren des Dawes-Plans – jener segensreichen Ära ausländischer Anleihen, die dem Großkapital so zugute kamen – die Weltwirtschaftskrise das Trugbild der Stabilisierung in nichts auflöste, das zerstörte, was an mittelständischer Grundlage und Demokratie noch übrig war, und die allgemeine Verzweiflung durch Massenarbeitslosigkeit noch höher trieb. In den Ruinen dieses »Systems«, das nie ein echtes Gebäude gewesen war, gedieh die Denkungsart der Nazis.¹⁹

Aber diese ökonomischen, sozialen und politischen Faktoren reichen nicht hin, die gewaltige Durchschlagskraft des Hitlerismus und die

chronische Trägheit im gegnerischen Lager zu erklären. Bezeichnenderweise lehnten es viele deutsche Beobachter bis zum letzten Augenblick ab, Hitler ernst zu nehmen, und hielten selbst nach seiner Machtergreifung das neue Regime für ein Übergangsabenteuer. Solche Meinungen vertrat zumindest, daß etwas Unerklärliches in der Innenpolitik vorging, etwas, das nicht aus den Umständen innerhalb des normalen Blickfeldes abzuleiten war. Nur wenige Analysen der Weimarer Republik verweisen auf die psychologischen Mechanismen hinter der den Sozialdemokraten eigenen Schwäche, dem inadäquaten Verhalten der Kommunisten und den merkwürdigen Reaktionen der deutschen Massen.²⁰ Franz Neumann muß das Versagen der Kommunisten zum Teil aus »ihrem Unvermögen« erklären, »die unter den deutschen Arbeitern wirkenden psychologischen Faktoren und soziologischen Trends richtig einzuschätzen [...]«. Dann schließt er einer Erklärung zur begrenzten politischen Macht des Reichstags die entlarvende Bemerkung an: »Dennoch hätte die Demokratie wohl überleben können – aber nur, wenn das demokratische Wertsystem fest in der Gesellschaft verankert gewesen [...] wäre [...]«.²¹

Erich Fromm führt dies durch die Behauptung weiter, daß die psychologischen Tendenzen der deutschen Arbeiter ihre politischen Tendenzen neutralisierten und so den Zusammenbruch der sozialistischen Parteien und der Gewerkschaften beschleunigten.²²

Das Verhalten breiter Teile der Mittelschichten schien ebenfalls von überwältigenden Zwängen determiniert. In einer 1930 veröffentlichten Studie wies ich auf die ausgeprägten ständischen Ambitionen [»whitecollar « pretensions] der Mehrzahl der deutschen Angestellten hin, deren ökonomischer und sozialer Status in Wirklichkeit an den der Arbeiter angrenzte oder ihm noch unterlegen war.²³ Obwohl diese Leute der unteren Mittelschicht nicht länger bürgerliche Sicherheit erhoffen konnten, verachteten sie alle Lehren und Ideale, die eher in Einklang mit ihrer Misere gestanden hätten, und hielten statt dessen an Haltungen fest, die längst jeglicher Basis in der Wirklichkeit ermangelten. Die Konsequenz war geistige Verlorenheit: Sie verharrten in einer Art Vakuum, was ihre psychologische Verstocktheit nur vergrößerte. Das Verhalten der Kleinbourgeoisie war ganz besonders augenfällig. Kleine Ladenbesitzer, Kaufleute und Handwerker waren so ressentimentgeladen, daß sie davor zurückschreckten, sich der Lage anzupassen. Statt sich bewußt zu machen, daß es in ihrem eigenen praktischen Interesse läge, sich auf die Seite der Demokratie zu stellen, hatten sie wie die Angestellten eher ein offenes Ohr für die Versprechungen der Nazis. Ihre Kapitulation vor den Nazis beruhte mehr auf emotionalen Fixierungen als auf irgendeiner Auseinandersetzung mit den Tatsachen. So spielt sich hinter der offenkundigen

Geschichte der ökonomischen Veränderungen, sozialen Krisen und politischen Machenschaften eine geheime Geschichte ab, die die inneren Dispositionen des deutschen

Volkes ins Spiel bringt. Die Aufdeckung dieser Dispositionen im Medium des deutschen Films dürfte dazu beitragen, Hitlers Aufstieg und Machtergreifung zu verstehen.

⁹ Pudovkin, *Film Technique*, S. 136.

¹¹ Siehe die Analysen dieser Filme im Anhang.

¹⁴ Panofsky, »Style and Medium in the Moving Pictures«, S. 124 f.

¹⁸ Natürlich ergeben solche Gleichartigkeiten niemals mehr als Oberflächenähnlichkeiten. Äußere Umstände sind nirgends streng identisch, und welche psychologische Tendenz auch immer sie zur Folge haben, bewahrt sich in einer Textur anderer Tendenzen, die ihre Bedeutung färben.

¹⁹ Vgl. Rosenberg, *Geschichte der deutschen Republik*; Schwarzschild, *World in Trance*; etc.

²⁰ Hervorragend unter diesen Studien sind Max Horkheimer (Hrsg.), *Studien über Autorität und Familie*; siehe insbesondere ders., »Theoretische Entwürfe über Autorität und Familie«, in: ebd., S. 3–76.

²¹ Neumann, *Behemoth*, S. 18 f., 25.

²² Siehe Fromm, *Escape from Freedom*, S. 281.

²³ Vgl. Kracauer, *Die Angestellten* [siehe *Werke*, Bd. 1, S. 211–310].

Siegfried Kracauer: *From Caligari to Hitler. A Psychological History of the German Film*

© Princeton University Press 1947

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Deutsche Übersetzung von Ruth Baumgarten und Karsten Witte,
bearbeitet von Sabine Biobl

11. Międzynarodowy Dzień Tłumacza

11. Internationaler Übersetzertag

28.09.2019
12.00–20.30

literatura /
Literatur

CSW Zamek Ujazdowski, Laboratorium, ul. Jazdów 2, Warszawa

W programie m.in. pojedynek tłumaczy, widowisko narracyjne „Studni O.” o tłumaczach sprzed wieków, projekcja krótkich filmów o tłumaczach i tłumaczkach, dyskusje przy okrągłych stołach z tłumaczami, redaktorami, wydawcami, językoznawcami i pisarzami.

Organizacja: EUNIC Warszawa – Stowarzyszenie Instytutów Kultury Państw Unii Europejskiej, Komisja Europejska i Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury.

Im Programm u.a. ein Übersetzerduell, Kurzfilme über Übersetzer*innen, ein Erzählschauspiel der Gruppe „Studnia O.,” Diskussionen an 10 Rundtischen mit Übersetzerinnen, Autoren, Herausgebern, Sprachwissenschaftlerinnen.

Organisation: EUNIC Warszawa – die Gemeinschaft der europäischen Kulturinstitute in Warschau, die Vertretung der Europäischen Kommission und der Verein der Literaturübersetzer.

Młyn dźwięków

Koncert chodzony

Program:

• Frauke Berg (Düsseldorf) laptop/mikrofon kontaktowy, Wojciech Kurek (Słupsk/Warszawa) perkusja, Nowe brzmienia maszyn

• Gunnar Geisse (München), Jamsession na gitarę i laptop

• di.ARIA aka Hania Piosik i Mateusz Rosiński (Gorzów Wlk.), Improwizacja na elektronikę i wokół

• Aleksander Moś (Siemianowice Śląskie), Instalacja „Dźwiękowy portret miasta”

• Knut Aufermann i Sarah Washington (Ürzig), Barbara Kuźmińska (Dzierżonów), Słuchowisko na efekty elektroniczne i głos

• Ralf Schreiber (Köln), Mini-instrumenty elektroniczne

• Radioensemble czyli polsko-niemiecki zespół radiowy: Aufermann, Berg, Geisse, Kurek, Moś, Noll, Piosik, Rosiński, Schreiber, Washington

• Udo Noll (Berlin), rejestracja i transmisja dźwięku

• Katarzyna Pokuta i Barbara Wójcik-Wiktorowicz (Jaworzno), prowadzenie

Bezpłatne wejściówki do odbioru w kasie Młyna Hilberta lub do pobrania na stronie: evenea.pl/event/mlyndzwiekow/

rozmowy
zamięscowe

Organizator

Partnerzy

Dzierżonów
Młyn Hilberta
sobota | 28.09.2019, 17:00

© Paweł Kludkiewicz

Młyn dźwięków
finał projektu „Rozmowy zamięscowe”

Klangmühle

Finale des Projektes „Ortsgespräche”

28.09.2019
17.00

Koncert /
Koncert

udział biorą / mit:

Knut Aufermann (Ürzig), Frauke Berg (Düsseldorf), Gunnar Geisse (München), Wojciech Kurek (Słupsk/Warszawa), Aleksander Moś (Siemianowice Śląskie), Udo Noll (Berlin), Hania Piosik (Gorzów Wielkopolski), Katarzyna Pokuta (Jaworzno), Mateusz Rosiński (Gorzów Wielkopolski), Ralf Schreiber (Köln), Sarah Washington (Ürzig), Barbara Wójcik-Wiktorowicz (Jaworzno), Barbara Kuźmińska (Dzierżonów)

Młyn Hilberta, ul. Batalionów Chłopskich 11, Dzierżonów

Po prezentacjach polsko-niemieckich projektów w ramach „Rozmów zamięscowych” w Gorzowie Wielkopolskim, Słupsku, Jaworznie, Siemianowicach Śląskich i Dzierżonowie biorący w nich udział artystki, artyści, kuratorzy, koordynatorki spotkają się w dzierżonowskim Młynie Hilberta na finałowym wydarzeniu – performansie-słuchowisku. W halach, pomiędzy zabytkowymi maszynami znajdują się stacje z mikrokonzertami, improwizacjami, pokazami, instalacjami. Publiczność prowadzona z piętra na piętro, od stacji do stacji, podąży szlakiem linii produkcyjnej młyna, doświadczając jego historii wśród dźwięków, szumów, śpiewu, opowieści.

Nach den Präsentationen der deutsch-polnischen Projekte im Rahmen der „Ortsgespräche” in Gorzów Wielkopolski, Słupsk, Jaworzno, Siemianowice Śląskie und Dzierżonów treffen sich die beteiligten Künstlerinnen, Künstler, Kuratorin, Koordinatorinnen für ein abschließendes Ereignis, ein Performance-Hörspiel in der Hilbert Mühle in Dzierżonów. In den Hallen, zwischen den historischen Maschinen befinden sich Stationen mit Mikrokonzerten, Improvisationen, Präsentationen und Installationen. Das Publikum, geführt über alle Etagen von Station zu Station, wandelt entlang der stillgelegten Produktionslinie der Mehlmühle und entdeckt ihre Geschichte über Klänge, Geräusche, Gesang, Erzählungen.

Do zobaczenia po rewolucji!

Wystawa na 100-lecie Bauhausu

Auf Wiedersehen nach der Revolution!

Eine Ausstellung zu 100 Jahre Bauhaus

© mat. organizatora

18.10.2019 18.00	do / bis 18.12.2019	wystawa / Ausstellung
Galeria Arsenał, ul. A. Mickiewicza 2, Białystok		

Wystawa zbudowana została w dialogu zaproszonych artystów, architektów, kuratorów z historycznymi pracami i dokumentami oraz późniejszymi reminiscencjami szkoły (po raz pierwszy prezentowanymi w Polsce). Jest eksperymentem w krytycznym odczytaniu tradycji modernistycznej w kontekście współczesnych praktyk twórczych, edukacyjnych i społecznych.

Die Ausstellung entstand im Dialog zwischen den eingeladenen Künstlern, Architekten, Kuratoren und den historischen Arbeiten und Dokumenten sowie den späteren Nachwirkungen der Bauhaus-Schule (erstmalig in Polen). Es ist ein Experiment im Sinne ihrer kritischen Interpretation im Kontext der zeitgenössischen Praxis in Kunst, Erziehung und Gesellschaft.

© mat. organizatora

25.-26.10.2019	konferencja i sesja warsztatowa / Konferenz und Workshopsession
Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, ul. Pańska 3, Warszawa	

Przygotowany przez samych delegatów i delegatki program konferencji i sesji plenarnej koncentruje się na poszukiwaniach nowych form artystycznego internacjonalizmu, które byłyby osadzone w szerszych kampaniach społecznych na rzecz sprawiedliwości klimatycznej, demokracji oraz równości ekonomicznej, rasowej i płciowej.

W ramach cyklu „Nigdy więcej” i Roku Antyfaszystowskiego.

Das von den Teilnehmer*innen erstellte Konferenzprogramm konzentriert sich auf die Suche nach neuen Formen des künstlerischen Internationalismus, die eingebettet werden in groß angelegte Öffentlichkeitskampagnen zu den Themen Klimagerechtigkeit, Demokratie sowie Gleichheit in Bezug auf Ökonomie, Rasse und Geschlecht.

Im Rahmen der Reihe „Nie wieder” und des „Antifaschistischen Jahres”

Jean-Philippe Kindler 15. Spoke'n' word Festival

© Fabian Steier / web

26.10.2019 20.00	performans poetycki / Poesieperformance
Kuratorka / Kuratorin: <u>Natalia Malek</u>	
DZIK – Dom Zabawy i Kultury, ul. Belwederska 44a, Warszawa	

W jubileuszowej edycji festiwalu organizowanego przez EUNIC Warszawa odbędzie się poetycki performans z udziałem poetek i slamerów z Austrii, Czech, Danii, Niemiec, Polski, Portugalii, Szwajcarii, Węgier. Z Niemiec wystąpi Jean-Philippe Kindler, nagrodzony tytułem mistrza niemieckojęzycznego slamu poetyckiego w 2018.

In der Jubiläumsausgabe des von EUNIC-Warszawa organisierten Festivals findet eine Poetry-Show statt, mit Künstlerinnen und Künstlern aus Deutschland, Dänemark, Österreich, Polen, Portugal, der Schweiz, Tschechien, Ungarn. Aus Deutschland kommt Jean-Philippe Kindler, u.a. deutschsprachiger Poetry Slam-Meister in Zürich 2018.

29.10.2019 18.00	spotkanie z autorem / Autorentreffen
prowadzenie / Moderation: <u>Michał Nogaś</u>	
Fragmenty czyta / aus dem Buch liest: <u>Klaudiusz Kaufmann</u> <i>Utopek, Buk's Molenda</i> , tłum. Sława Lisiecka, Wydawnictwo OD DO, 2018/2019	
Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa	

Dlaczego Leszek Libera, urodzony w Raciborzu polonista, literaturoznawca publikujący o polskim i niemieckim romantyzmie, napisał w języku niemieckim dwie, wg krytyki znakomite, powieści osadzone w specyficznych realiach Dolnego Śląska po II wojnie światowej? Kto to jest „Utopek” i „Buk's Molenda”? O czym będzie trzeci tom trylogii?

Warum hat Leszek Libera, ein in Raciborz geborener Literaturwissenschaftler, der zur polnischen und deutschen Romantik forscht, hat in deutscher Sprache zwei, von der Kritik hochgelobte, Romane verfasst, die in Oberschlesien der Nachkriegszeit angesiedelt sind? Wer ist „Der Utopek” und „Buk's Molenda”? Wovon wird der dritte Teil der Trilogie handeln?

CINEMA FORUM

Międzynarodowe Forum Krótkometrażowych
Filmów Fabularnych

kadr z filmu *Blind Audition* © Filmakademie Baden-Württemberg

kadr z filmu *Ich bin's Helmut* © Filmakademie Baden-Württemberg

Współczesne kino, a wraz z nim rynek filmowy, przechodzi coraz więcej dynamicznych zmian. Ogromną rolę w tych przeobrażeniach odgrywają nowe formy sztuki filmowej, która łączy się z innymi, zaawansowanymi technologicznie dziedzinami twórczości – na przykład wirtualną rzeczywistością. W tym kontekście niezwykle ważna jest nie tylko dyskusja na temat artystycznych i branżowych konsekwencji tych procesów, ale również refleksja dotycząca edukacji i jej przystosowania do dzisiejszego, mocno plastycznego przemysłu filmowego. Festiwal CINEMA FORUM i Goethe-Institut zapraszają na debaty, podczas których eksperci i ekspertki z Polski i Europy będą szukać odpowiedzi na aktualne pytania związane z najnowszymi trendami w szeroko pojętej sztuce audiowizualnej.

Das zeitgenössische Kino und damit der Filmmarkt verändern sich immer dynamischer. Eine neue Rolle bei diesen Transformationen spielen neue Formen der Filmkunst, die sich mit anderen technologisch fortgeschrittenen Bereichen der Kreativität verbinden – zum Beispiel der virtuellen Realität. In diesem Zusammenhang ist es äußerst wichtig, nicht nur die künstlerischen und industriellen Konsequenzen dieser Prozesse zu diskutieren, sondern auch über die Bildung und ihre Anpassung an die heutige extrem plastische Filmindustrie nachzudenken. Das CINEMA FORUM und das Goethe-Institut laden zur Debatte ein, in der die Experten aus Polen und Europa nach Antworten auf die dringlichsten Fragen zu den neuesten Trends in der audiovisuellen Kunst suchen.

6.–10.11.2019

8.11.2019
19.00

VR – kolejny trend, czy przyszłość kina? / VR – Zukunft des Kinos, oder ein weiterer Trend?

dyskusja / Diskussion

udział biorą / mit :

Ana Brzezińska

reżyserka dokumentalna, kuratorka VR / Dokumentarregisseurin, VR-Kuratorin

Jacek Nagłowski

reżyser, scenarzysta, producent / Regisseur, Drehbuchautor, Produzent

Marcin Łunkiewicz

producent, założyciel studia VR „mimo.ooo” / Produzent, Gründer des VR-Studios „mimo.ooo”

prowadzenie / Moderation:

Marcin Radomski – dziennikarz filmowy / Filmjournalist

Goethe-Institut,
ul. Chmielna 13a, Warszawa

9.11.2019
14.00

Retrospektywa filmów z Akademii Filmowej z Baden-Württemberg

Ich bin's Helmut (2009)
reż. Nicolas Steiner

Mayday Relay (2016)
reż. Florian Tscharf

Freibadsinfonie (2017)
reż. Sinje Koehler

Olgastrasse 18 (2011)
reż. Jorg Rambaum, Liv Apollonia Scharbatke

Blind Audition (2017)
reż. Andreas Kessler

Der Käpt'n (2019)
reż. Steve Bache

The Fantastic Love of Beeboy & Flowergirl (2015)
reż. Clemens Rothmayer

Kinoteka, Pałac Kultury i Nauki,
plac Defilad 1, Warszawa

Rok przełomu 1989
w kinie europejskim
Jahr des Umbruchs.
1989 im europäischen Kino

© absolut Medien GmbH

17.10.2019 20.30	Kino Nowe Horyzonty / Wrocław, ul. Kazimierza Wielkiego 19a/21
15.11.2019 20.00	Kino Luna / Warszawa, ul. Marszałkowska 28
Listopadowe dni / Novembertage , reż. / Reg. Marcel Ophüls, RFN, Szwajcaria, Wielka Brytania / BRD, CH, UK 1990, 129 Min.	
Z polskimi napisami / mit polnischen Untertiteln	

W ramach przeglądu „Rok przełomu. 1989 w kinie europejskim” Goethe-Institut prezentuje film dokumentalny Marcela Ophülsa. Reżyser z niemałą dozą humoru i ironii skłania przedstawicieli wszystkich klas społecznych do przejmująco szczerych wypowiedzi na temat upadku muru berlińskiego.

Im Rahmen der Retrospektive „Das Jahr des Umbruchs. 1989 im europäischen Kino” präsentiert das Goethe-Institut einen Dokumentarfilm von Marcel Ophüls. Mit viel Humor und Ironie fordert der Regisseur Vertreter aller Gesellschaftsschichten auf, den Fall der Berliner Mauer ehrlich zu kommentieren.

TYDZIEŃ FILMU NIEMIECKIEGO

Kraków, Wrocław, Opole, Katowice, Poznań, Zielona Góra, Zielona Góra,
Gorzów Wielkopolski, Gdańsk, Rzeszów, Kielce, Łódź, Warszawa

listopad 2019 – styczeń 2020 / November 2019 – Januar 2020

w programie / im Programm

Moje dzieciństwo i ja / Der Junge muss an die frische Luft

reż. / Reg. Caroline Link, Niemcy / Deutschland 2018, 100 min.

Obrazy bez autora / Werk ohne Autor

reż. / Reg. Florian Henckel von Donnersmark, Niemcy / Deutschland 2018, 185 min.

Błąd systemu / Systemsprenger

reż. / Reg. Nora Fingscheidt, Niemcy / Deutschland 2019, 118 min.

Złote rybki / Die Goldfische

reż. / Reg. Alireza Golafsham, Niemcy / Deutschland 2019, 112 min.

Wackersdorf

reż. / Reg. Oliver Haffner, Niemcy / Deutschland 2019, 122 min.

Mali Germanie / Kleine Germanen

reż. / Reg. Mohammad Farokhmanesh, Frank Geiger, Niemcy / Deutschland 2018

Die Toten Hosen w trasie /

Wie Du nur einmal lebst. Die Toten Hosen auf Tour

reż. / Reg. Cordula Kablitz-Post, Paul Dugdale, Niemcy / Deutschland 2019, 107 min.

Lotte w Bauhausie / Lotte am Bauhaus

reż. / Reg. Gregor Schnitzler, Niemcy / Deutschland 2019, 105 Min.

organizatorzy / Veranstalter:

Goethe-Institut, Konsulat Generalny Niemiec we Wrocławiu,
Dom Norymberski w Krakowie

Opowieść o Effi Briest Fontane Effi Briest

© Goethe-Institut

11.12.2019
18.00

film i rozmowa /
Film & Gespräch

reż. / Reg. Rainer Werner Fassbinder, Niemcy / Deutschland
1972–74, 141 Min. (z polskimi napisami / mit polnischer Untertitelung)

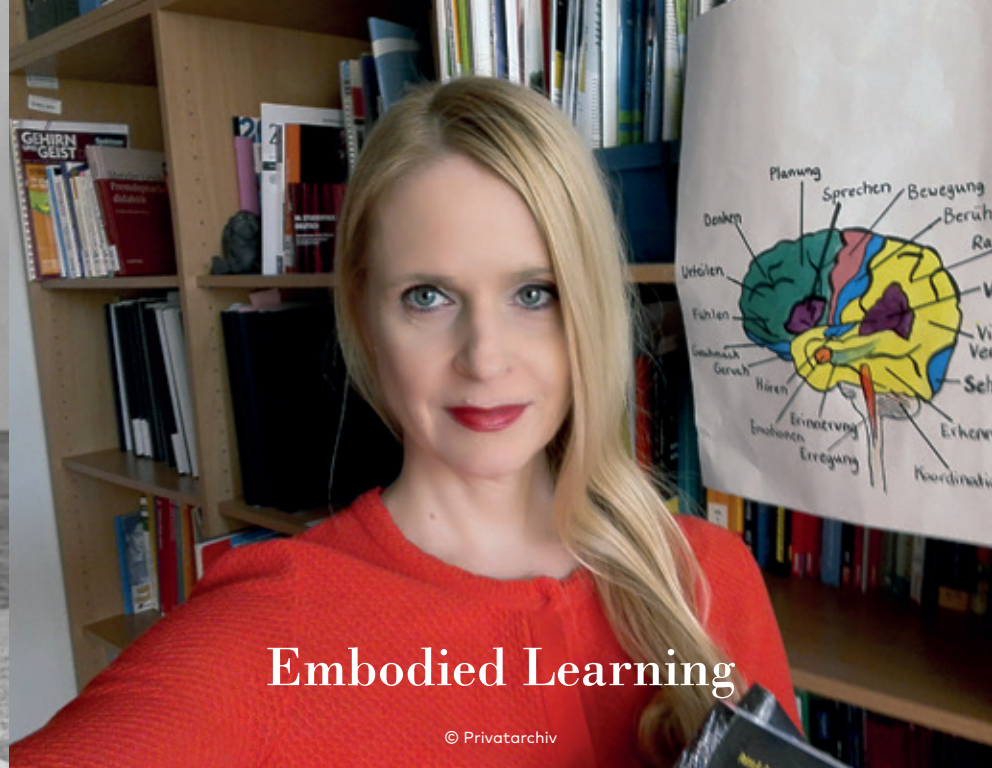
Komentarz / Kommentar:

Agnieszka Drotkiewicz – pisarka i dziennikarka / Autorin und Journalistin

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

Effi Briest z powieści Theodora Fontane, urodziła się w zamożnej pruskiej rodzinie, pod koniec XIX wieku. Czego jej historia może nas nauczyć o byciu kobietą dziś? Co łączy ją z inną głośną bohaterką literacką tamtych czasów – Emmą Bovary – marzenia? Bunt? Cena, jaką społeczeństwo wymusza na każdej z nich?

Effi Briest aus dem Roman von Theodor Fontane, ist in einer wohlhabenden preußischen Familie Ende des 19. Jahrhunderts zur Welt gekommen. Kann Ihre Geschichte für Frauen von heute relevant sein? Was verbindet sie mit einer anderen berühmten Protagonistin aus der Zeit – Emma Bovary – die Träume, die Revolte, der Preis, den die Gesellschaft bei den beiden erzwingt?

Embodied Learning

© Privatarchiv

Prof. dr Michaela Sambanis

Prof. dr Michaela Sambanis, kierowniczka Katedry Dydaktyki Języka Angielskiego Freie Universität Berlin, towarzyszy Goethe-Institut w pracach językowych od wielu lat. Obszar jej badań naukowych obejmuje m.in. połączenie dydaktyki z neuronauką oraz badania naukowe wraz z metodyką nauczania. Aktualnie prof. Sambanis zajmuje się interakcją ciała i umysłu podczas nauki.

Fascynacja „Embodied Learning”
Hasło *Embodied Learning* obejmuje metody wykorzystujące do nauki ścisłą interakcję między ciałem

Prof. Dr. Michaela Sambanis von der Freien Universität Berlin begleitet die Spracharbeit des Goethe-Instituts seit vielen Jahren. Ihre Forschungsschwerpunkte liegen u.a. in der Verknüpfung von Didaktik und Neurowissenschaften sowie von Forschung und Lehre. Aktuell beschäftigt sich Prof. Sambanis mit der Interaktion von Körper und Geist beim Lernen.

Faszination „Embodied Learning”
Unter *Embodied Learning* werden Ansätze zusammengefasst, die die enge Interaktion von Körper und

i umysłem, bowiem mózg i ciało tworzą funkcjonalną jedność. W aktualnych pracach badawczych coraz częściej pojawiają się dowody na istnienie tzw. Body-Mind-Interaction i jej znaczenia w skutecznej nauce. Pomysł, aby np. w szkole wspierać nie tylko procesy poznawcze, nie jest wprawdzie nowy, jednak dzięki badaniom w dziedzinach dydaktyki, psychologii społecznej i neuronauki możemy dzisiaj pokazać, dlaczego ta metoda jest słuszna i ważna. Zrozumienie tych związków i procesów jest uważane za niezwykle ciekawe i pouczające.

Warto również zauważyć, że połączenie ciała i mózgu można łatwo zastosować podczas nauki, np. poprzez wykorzystanie ruchu. Ruch podczas zajęć lekcyjnych z reguły nie wymaga żadnych materiałów, często może być wykonywany spontanicznie, poprawia efektywność uczenia się, a ponadto wywołuje pozytywne skutki uboczne, np. zwiększenie czasu ruchu. Wykorzystanie ruchu na lekcjach niesie za sobą ogromny potencjał, który szczególnie poza szkołą podstawową nie został wykorzystany na tyle, na ile byłoby to możliwe.

Rola ruchu w koncentracji

Nie tylko w szkole, lecz także na co dzień, aby np. rozwiązać nowe zadania lub przyswoić treści, musimy skierować naszą uwagę na osiągnięcie celu, a jednocześnie

Geist berücksichtigen und für das Lernen nutzen, denn Gehirn und Körper bilden eine funktionale Einheit. In neuen Forschungsarbeiten finden sich zunehmend Belege für die Body-Mind-Interaction und ihre Bedeutung für erfolgreiches Lernen. Die Idee, z.B. in der Schule nicht nur die Kognition zu adressieren, ist zwar nicht neu, aber durch didaktische, sozialpsychologische und neurowissenschaftliche Studien lässt sich jetzt zeigen, warum diese Idee richtig und wichtig ist. Bemerkenswert ist außerdem, dass sich die Verbindung von Körper und Geist beim Lernen, z.B. durch das Einbinden von Bewegungen, leicht umsetzen lässt. Bewegung im Fachunterricht bedarf in der Regel keiner Materialien, lässt sich oft spontan durchführen, kann den Lernertrag nachweislich verbessern und hat sogar noch positive Nebenwirkungen, z.B. die Erhöhung der Bewegungszeiten. Der Einsatz von Bewegungen im Fachunterricht bietet großes Potenzial, das, besonders jenseits der Grundschule, bei Weitem noch nicht in dem Maß ausgeschöpft wird, wie es möglich wäre.

Die Rolle von Bewegung bei der Konzentration

Nicht nur in der Schule, auch im Alltag, müssen wir, z.B. um neue Aufgaben bearbeiten oder uns Inhalte erschließen zu können, unsere Aufmerksamkeit gezielt ausrichten und zugleich oftmals

wytłumić rozpraszające nas bodźce. Dla wielu procesów uczenia się jest to nieodzowne i zarazem męczące. „Skoncentruj się!” – dla wielu uczących się, bez względu na wiek, wykonanie takiego polecenia bywa trudne. Ogólna zasada mówi, że mnożąc wiek dziecka przez dwa otrzymujemy liczbę minut, w których potrafi się ono koncentrować. Zatem u siedmiolatka już po około kwadransie zostaje osiągnięty próg wyczerpania energetycznego. Nauczyciele wiedzą, że wtedy nie ma sensu „ciągnąć dalej” materiału, ale jednocześnie muszą kontynuować lekcję i nie chcą tracić czasu.

Z tych właśnie powodów, jeżeli klasa jest zmęczona lub staje się niespokojna, należy poświęcić kilka minut na spontaniczną fazę ruchu, np. na ruch w rytm piosenki lub zastosować inną metodę dostosowaną do wieku – to się opłaca! Mózg zostaje pobudzony, może nastąpić efekt odświeżenia i szansa na koncentrację znacznie wzrasta.

Cały wywiad z panią prof. dr Michaelą Sambanis można przeczytać na stronie internetowej www.goethe.de/polen

tłumaczenie z jęz. niemieckiego:
Andrzej Pomianowski

Ablenkungen ausblenden. Das ist für viele Lernprozesse unerlässlich, aber auch energieraubend und ermüdend. „Konzentrier dich mal!” – diese Aufforderung ist für Lernende, ob jung oder alt, manchmal gar nicht so leicht umzusetzen. Eine Faustregel besagt, dass sich Kinder für eine Dauer konzentrieren können, die etwa ihrem Lebensalter mal zwei in Minuten entspricht. Bei einem Siebenjährigen ist also etwa nach einer Viertelstunde die Luft raus oder, anders gesagt: Die Schwelle der energetischen Erschöpfung ist erreicht. Lehrkräfte wissen, dass es dann wenig Sinn macht, den Stoff weiter „durchziehen“, zugleich aber muss man vorankommen und möchte keine Unterrichtszeit verlieren. Genau aus diesen Gründen sollte man, wenn die Klasse müde oder zappelig wird, ein paar Minuten in eine spontan eingeschobene Bewegungsphase, z.B. ein Bewegungslied oder andere, jeweils altersgerechte Angebote investieren – es zahlt sich aus! Das Wachheitssystem im Gehirn wird angeregt, ein Erfrischungseffekt kann sich einstellen und danach sind die Chancen für „Konzentrier dich mal!” deutlich besser.

Das ganze Interview mit Prof. Dr. Michaela Sambanis finden Sie in unserem Magazin Sprache auf www.goethe.de/polen

Europejski Dzień Języków Europäischer Sprachentag

© www.colourbox.de

16.–28.09.2019

Warszawa, Kraków, Wrocław

W programie Europejskiego Dnia Języków lekcje na Skype w kilkunastu językach europejskich dla uczniów z całej Polski oraz ponad 30 wydarzeń stacjonarnych, między innymi warsztaty dla rodzin wielokulturowych w Warszawie i warsztaty językowe we Wrocławiu, gra miejska, koncert w wykonaniu chóru Ostinato oraz koncert dla młodzieży „Wielojęzyczna Europa”, pokaz filmów, turniej piłki nożnej „Boisko bez granic”, promujący wielokulturowość i integrację środowisk imigranckich.

Więcej szczegółów na /
Mehr dazu:
facebook.com/edj.fb
edj.euin.pl

Im Rahmen des Europäischen Sprachentages finden Skype-Lessons in mehreren europäischen Sprachen für Schülerinnen und Schüler in ganz Polen sowie über 30 lokale Veranstaltungen statt. So gibt es unter anderem Workshops für mehrsprachige Familien in Warschau und Sprachworkshops in Wrocław, eine Stadt-Rallye, ein Konzert des Ostinato-Chors und ein weiteres Konzert für Jugendliche unter dem Titel „Multikulturelles Europa“, Filmaufführungen, das Fußball-Tournière „Fußballplatz ohne Grenzen“ zur Förderung der Mehrsprachigkeit und Integration von Migranten.

Język a płeć i kultura Sprache. Kultur. Geschlecht

© www.colourbox.de

26.09.2019
18.00

dyskusja /
Diskussion

udział biorą / mit:

Sylwia Chutnik, Dr. hab. Agnieszka Graff,
Dr. Małgorzata Anna Maciejewska, Prof. Cecilia Robustelli

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

W ramach Europejskiego Dnia Języków Goethe-Institut wraz z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Polsce i innymi europejskimi instytucjami kultury zrzeszonymi w EUNIC organizuje od kilku lat debaty na temat języka i zmian kulturowo-społecznych. W tym roku tematem jest „Język a płeć i kultura”. Podczas dyskusji zastanowimy się jak język, poprzez gramatykę, składnię i leksykę, odzwierciedla i określa role oraz formy społeczne, a także nad tym, czy język to wyłącznie poprawność gramatyczna, czy również manifest poglądów.

Im Rahmen des Europäischen Sprachentages veranstaltet das Goethe-Institut seit mehreren Jahren gemeinsam mit der Vertretung der Europäischen Kommission in Polen und anderen Kulturinstituten im Rahmen von EUNIC Debatten zum Thema Sprache und sozio-kulturelle Veränderungen. In diesem Jahr liegt der Schwerpunkt auf Sprache, Kultur und Geschlecht. Diskutiert wird, wie Sprache soziale Rollen bestimmt und durch Grammatikformen, Syntax und Lexik soziale Formen wiedergibt und wann es in der Sprache um eine korrekte grammatische Form geht bzw. um ein Meinungsmanifest.

Wirtualna przemiana

VRwandlung

© Goethe-Institut

**11.10.–
29.11.2019**

instalacja + film /
Installation + Film

otwarcie i filmy o g. 18.00 /
jeweils 18.00 Uhr

11.10 Otwarcie instalacji / Eröffnungsveranstaltung

16.10 Przemiana / Die Verwandlung

reż. / Reg. Jan Nemeč, Niemcy / Deutschland 1975, 53 Min.

6.11 Kafka idzie do kina: część 1 / Kafka geht ins Kino: 1. Teil
(1908–1912, 141 min.)

13.11 Kafka idzie do kina: część 2 / Kafka geht ins Kino: 2. Teil
(1913, 140 min.)

21.11 Kafka idzie do kina: część 3 / Kafka geht ins Kino: 3. Teil
(1919, 109 min.)

27.11 Kafka idzie do kina: część 4 / Kafka geht ins Kino: 4. Teil
(1921, 2002, 133 min.)

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

W bibliotece na poziomie -1 będzie można zobaczyć instalację VR inspirowaną opowiadaniem Franza Kafki *Przemiana*. Dzięki technologii wirtualnej rzeczywistości (VR) zwiedzający będą mogli sami doświadczyć przemiany w wielkiego robaka, znajdując się w pokoju zrekonstruowanym według oryginału, oraz wysłuchać wywiadu z autorem biografii Kafki, Reinerem Stachem.

Das Goethe-Institut Warschau zeigt im Untergeschoss der Bibliothek eine VR-Installation nach Motiven von Franz Kafkas *Verwandlung*. Mit Hilfe der VR-Technologie kann man als riesenhaftes Insekt in einem originalgetreu rekonstruierten Zimmer die Verwandlung erleben. Des Weiteren digital ein Interview mit Kafkas Biographen Reiner Stach mitverfolgen.

© Goethe-Institut

Niemiecki internetowy uniwersytet dziecięcy, w którym znajdują się bezpłatne, ogólnodostępne, bogate w informacje materiały dla małych i dużych, rusza z drugą odsłoną. Od września w internecie dostępnych będzie 15 nowych wykładów.

www.goethe.de/polska/kinderuni

Die „deutsche Digitale Kinderuniversität“ geht mit neuen wissenswerten Beiträgen für Jung und Alt in die 2. Runde. Ab September stehen weitere 15 Vorlesungen „online“ allen Interessierten kostenlos zur Verfügung.

www.goethe.de/polen/kinderuni

montags film klub

14.10 / 18.11 / 9.12.2019
18.00

film /
Film

14.10 **Hin und weg**

reż. / Reg. Christian Zübert, Niemcy / Deutschland 2014, 92 min.,
partner: DAAD

18.11 **Hördur**

reż. / Reg. Ekrem Ergün, Niemcy / Deutschland 2014, 81 min.,
partner: DAAD

9.12 **Haus ohne Dach**

reż. / Reg. Soleen Yusef, Niemcy / Deutschland 2016, 114 min.,
partner: DAAD

Goethe-Institut, ul. Chmielna 13a, Warszawa

Od września znów startuje **montags film klub** – seria pokazów filmowych w oryginalnej wersji językowej, organizowana we współpracy z DAAD. Przed każdą projekcją wprowadzenia dokona dr Johann Wendel.

Ab September läuft wieder der **montags film klub** – eine Veranstaltungsreihe in Kooperation mit dem DAAD mit neueren Filmproduktionen in Originalsprachfassung. Dr. Johann Wendel führt jeweils vor Beginn der Vorstellung in den Film ein.

Kursy niemieckiego – teraz także online

Deutschkurse – jetzt auch online

© Goethe-Institut

Goethe-Institut ma w swojej ofercie oprócz stacjonarnych kursów języka niemieckiego także własne kursy online, które odbywają się na platformie edukacyjnej Goethe-Institut. Kurs obejmuje wszystkie sprawności językowe: czytanie, słuchanie, pisanie i mówienie, a także gramatykę, fonetykę i słownictwo. Uczestnicy kursów online uzyskują ten sam poziom, co uczący się w kursach stacjonarnych.

Więcej:
www.goethe.de/warszawa/kursy

Das Goethe-Institut ist nicht nur Anbieter von Deutschkursen in Präsenzform, es hat auch online-Deutschkurse entwickelt, die weltweit im Einsatz sind. Sie werden auf der Lernplattform des Goethe-Instituts angeboten. Lesen, Hören, Sprechen, Schreiben, Grammatik, Phonetik, Wortschatz in einem. Mit diesem Kurs erreicht man dasselbe Niveau wie mit einem Präsenzkurs.

Mehr Informationen auf:
www.goethe.de/warschau/kurse

do
czytania
polecają
Dehnel,
Drotkie-
wicz.
@wyli-
czanka

Wydawca / Herausgeber:
Goethe-Institut
ul. Chmielna 13a
00-021 Warszawa
+48 22 505 90 00
info-warschau@goethe.de
www.goethe.de/polska